

کاهشی مدیریت دانش

چکیده

فرانسیس بیکن از دانش به عنوان قدرت یاد می‌کند. قدرت دانش یک منبع مهم برای حفظ میراث ارزشمند، یادگیری موارد نو و تازه، حل مشکلات و مسائل، ایجاد هسته‌های رقابت و پیشان نهادن موقعیت‌های جدید برای فرد و سازمان در حال حاضر و همچنین برای آینده است. در دهه‌های پیشین با ظهور انقلاب صنعتی، تمامی توجهات معطوف به صنعت و تولید انبوه و ارائه راهکارهایی در جهت بهبود و توسعه آن بوده است، اما هم‌اکنون با انقلاب دیگری به نام انقلاب فناوری اطلاعات و ارتباطات رویه رو شده‌ایم که دریجه جدیدی را به روی ما گشوده و باعث تغییر نگرش ما شده است. در این نگرش، دانش به عنوان یک منبع ارزشمند در کنار منابعی که قبلاً در اقتصاد مورد توجه قرار بود (کار، زمین، سرمایه) به عنوان یک دارایی ارزشمند مطرح می‌شود. در نگرش جدید، صنعت محوری جای خود را به دانش محوری داده است. در دهه اخیر دانش و مدیریت آن به طور گسترده‌ای مورد کنکاش و تدقیق قرار گرفته‌اند و در همین راستا زمینه کاری گسترشده‌ای هم برای تحقیقات آکادمیک و هم برای کاربردهای عملی ایجاد شده است. در این مقاله سعی شده است تا مقوله مدیریت دانش و ابعاد آن به صورت اجمالی بررسی شود.

میثم نوروزیان

Meisam_Noroozian@yahoo.com

اهمیت مدیریت دانش

کسب و کار در هزاره سوم دارای شرایط ویژه‌ای است. رقابت بین بنگاه‌های اقتصادی هر روز فشرده‌تر شده و نرخ نوآوری رو به افزایش است. رقابت بین بنگاه‌های اقتصادی باعث شده است که تا آنها به منظور کاهش هزینه‌ها، تعداد نیروی انسانی خود- که منابع ارزشمند دانش محسوب می‌شوند- را کاهش دهند. کاهش تعداد نیروی انسانی، سازمانها را بر آن داشته است تا نسبت به صریح کردن دانش ضمنی موجود نزد کارکنان اقدام کنند. در دنیای امروزی کسب و کار، بخش اعظمی از کارها و فعالیت‌های ما مبنی بر اطلاعات هستند و زمان کمتری برای کسب تجربه و به دست آوردن دانش در دسترس است. در این شرایط سازمانها بر اساس میزان دانش خود با یکدیگر به رقابت می‌پردازند. محصولات و خدمات سازمانها هر روز پیچیده‌تر شده و سهم اطلاعات در آنها بیشتر می‌شود. در این میان مدیریت

سیستم‌های اقتصادی مبتنی بر صنعت به سوی جامعه‌های مبتنی بر دانش و توسعه اقتصاد دانش ممحور است. کسب دانش به عنوان یکی از فاکتورهای اصلی مزیت رقابتی بنگاه‌های بزرگ و کوچک صنعتی و خدماتی شناخته می‌شود. اگر سازمانها به دقت به مقوله استفاده از دانش توجه کنند به این نکته پی خواهند برد که میزان دانش موجود در سازمان آنها بیشتر از آن چیزی است که خود تشخیص می‌دهند.

مدیریت دانش

مدیریت دانش فرآیندی است که طی آن سازمان به تولید ثروت از دانش و یا سرمایه فکری خود می‌پردازد. Nonaka, & Takeuchi (1995) به صورت بسیار ساده، مدیریت دانش فرآیندی است که طی آن سازمان به ایجاد ارزش از دارایی‌های فکری و دانش- محور می‌پردازد. اغلب، ایجاد ارزش مستلزم به اشتراک‌گذاری دانش

مقدمه
حرکت به سوی جامعه‌های مبتنی بر دانش مقوله‌ای است که امروزه در همه جا مورد بحث واقع می‌شود. ظهور و بروز فناوری اطلاعات و ارتباطات و نفوذ آن به تمامی ابعاد زندگی بشر، پارادایم‌های جدیدی را پیش روی همگان قرار داده و زندگی بشر را متحول ساخته است. سازمانها نیز از این امر مستثنی نبوده و در همین راستا دچار تغییرات و تحولات زیادی شده‌اند. سازمانها نیز در عصر تحولات روزافزون و شتابان، به منظور کسب مزیت رقابتی و جهت ادامه بقا و حیات و مقابله با شرایط متغیر محیطی، به استفاده از ابزارهای مدیریتی نوین، تکنیک‌ها و اصول نو رو آورده‌اند. مدیریت دانش به عنوان یکی از آخرین مباحث سازمانی مطرح شده در همین راستا به کمک سازمانها آمده است.

واژه مدیریت دانش در دنیای مدیریت موضوعات مختلفی را در بر می‌گیرد. علت ایجاد این نگرش به دلیل انتقال و حرکت

آموزشی را ترکیب می کنند.

۶- مدیریت استاد: سیستم‌های مدیریت استاد الکترونیک، سازمان را برای خلق، مدیریت و توزیع اطلاعات مبتنی بر استاد پشتیبانی می کنند. این سیستم‌ها باعث کاهش هزینه‌های تولید و توزیع مستندات می شود و دستیابی، بهنگام‌سازی و کنترل آنها را بهبود می بخشد.

۷- حافظه سازمانی: هدف ابزارهای حافظه سازمانی تأمین اطلاعات مناسب برای رویه‌های سازمانی است که نمی توانند آنها را در جایی غیر از سازمان خود بیاموزید. واژگان فنی و اصطلاحات مخصوص سازمان شما، درسهای فرا گرفته شده از پژوهه‌های سازمان و خط مشی‌ها و راهبردها نمونه‌هایی از حافظه سازمانی هستند.

سازمان یادگیرنده

قبل از بحث در مورد رابطه مدیریت دانش و سازمان یادگیرنده باید به تفاوت دو مفهوم «سازمان یادگیرنده» و «یادگیری سازمانی» توجه کیم. یادگیری سازمانی و سازمان یادگیرنده دو مفهوم متفاوت‌اند، به این معنی که اولی به فعالیت‌های (فرآیندهای) خاصی در داخل سازمان اشاره می کند، در حالی که دومی نوع خاصی از سازمان است. در بحث از سازمان یادگیرنده تمرکز ما بر چیستی است. سیستم‌ها، اصول و ویژگی‌های سازمانی را که به عنوان یک هویت جمعی، شروع به یادگیری کرده و اقدام به تولید می کنند، مورد بررسی قرار می دهیم. از طرف دیگر یادگیری سازمانی به چگونگی وقوع یادگیری سازمانی به معنی مهارت‌ها و فرآیندهای ساخت و بهره‌گیری از دانش، اشاره دارد. در این معنی، یادگیری سازمانی تنها یک بعد یا عنصر از سازمان یادگیرنده است.
[Marquardt, 1995]

در تعریف سیستماتیک، یک سازمان یادگیرنده سازمانی است که با قدرت و به صورت جمعی یاد می گیرد و دائم خودش را به نحوی تغییر می دهد که بتواند با هدف موقیت مجموعه سازمانی به نحو بهتری اطلاعات را جمع‌آوری، مدیریت و استفاده کند.
[Marquardt, 1995]

مدیریت دانش
از تاکید صرف روی
انتقال و مدیریت اطلاعات به
فرآیندهای ساخت یافته
و غیرساخت یافته، تمرکز
بر تغییر شرایط سازمان و توسعه
و رشد آن تغییر سوداده است.

بنج عامل
مدیریت موثر، فرهنگ،
مدیریت محتوا، فناوری و
اندازه گیری نیازمند
توجه خاص در پیاده
سازی مدیریت دانش
در سازمان هستند.

[OECD, 2004] سیستمهای مدیریت دانش به کمک چند دسته تکنولوژی- که همگی ریشه در فناوری اطلاعات دارند- توسعه می‌یابند. ما در اینجا ابزارهای سازمانهای کوچک و بزرگ نیازمند پیاده‌سازی مدیریت دانش در خود هستند تا از گردونه رقابت عقب نمانند. The WISE Consortium 2002

۱- همکاری: ابزارهای همکاری کمک می کنند تا افراد، با هم روی یک کار محول شده به فعالیت پردازند. افراد ممکن است در یک مکان فیزیکی و یا در مکانهای مختلف باشند و کار ممکن است به صورت همزمان توسط افراد و یا به صورت غیرهمزمان انجام گیرد.

۲- نگاشت دانش: ابزارهای نگاشت دانش به تسبیح، تجسم و ذخیره دانش ساختارنیافرته در قالب گراف‌های استاندارد - نه به صورت متنی - کمک می کنند.

۳- داده کاوی و اکتشاف دانش: تولید دانش از اطلاعات، هدف اصلی ابزارهای داده کاوی و اکتشاف دانش هستند.

۴- بازیابی اطلاعات: ابزارهای بازیابی اطلاعات برای جستجو و بازیابی اطلاعات در محدوده کامپیوتر سخنی یک کاربر، مخزن و یا شبکه گستردۀ اطلاعات یک شرکت و یا اینترنت به کار گرفته می شوند.

۵- سیستم‌های آموزش برخط: سیستم‌های آموزش نیست. در واقع می توان گفت که پایه اصلی موقیت مدیریت دانش در سازمان بر استفاده از تکنولوژی اطلاعات است.

دانش با در اختیار داشتن ابزارهای لازم، فرصت خوبی برای ایجاد بهبود در عملکرد منابع انسانی و همچنین مزایای رقابتی ایجاد می کند. امروزه تمامی سازمانهای کوچک و بزرگ نیازمند پیاده‌سازی مدیریت دانش در خود هستند تا از گردونه رقابت عقب نمانند. اعطاف پذیری و عکس العمل سریع در برابر شرایط متغیر محیطی، استفاده بهتر از منابع انسانی و دانش موجود نزد آنها و همچنین اتخاذ تصمیمات بهتر، دستاوردهای مدیریت دانش برای سازمانهای امروزی است.

دسته‌بندی ابزارهای مدیریت دانش
تلashهای زیادی برای تقسیم‌بندی ابزارهای مدیریت دانش صورت گرفته است. در کل می توان گفت یک نظر واحد در این زمینه وجود ندارد و هر یک از صاحب نظران مطابق نظر خود این تقسیم‌بندی را انجام داده‌اند.

مدیریت دانش بیشتر از آنکه یک فناوری و یا محصول باشد یک متدولوژی است. با این وجود فناوری اطلاعات یک عنصر بسیار مهم برای موقیت سیستم مدیریت دانش محسوب می شود. مدیریت دانش به وسیله فناوری اطلاعات تسهیل می شود اما خود فناوری اطلاعات، مدیریت دانش نیست. در واقع می توان گفت که پایه اصلی موقیت مدیریت دانش در سازمان بر استفاده از تکنولوژی اطلاعات است.

که سرمایه‌های فکری و منابع انسانی موجود در سازمان به کمک تکنیک‌های مدیریت داشت، به صورتی کارآفر و اثربخش‌تر مورد استفاده قرار خواهند گرفت. با توجه به مباحث مطرح شده باید گفت که در مورد پیاده‌سازی مدیریت دانش دو دیدگاه متفاوت وجود دارد. عده‌ای شروع پیاده‌سازی مدیریت دانش را در فناوری اطلاعات می‌دانند در حالی که دسته‌ای دیگر معتقدند که پیاده‌سازی مدیریت دانش با مدیریت منابع انسانی شروع می‌شود. صرف‌نظر از اینکه کدام‌یک از این نظریه‌ها درست است، می‌توان به اهمیت مدیریت منابع انسانی در مدیریت دانش پی برد. در واقع یکی از نکات مهم در این میان این است که باید از کجا شروع کرد؟ سلیمان [Soliman, 2000] استراتژی زیر را برای مدیریت دانش منابع انسانی در یک سازمان پیشنهاد می‌کند:

۱. بازنگری محركها و استراتژی‌های مدیریت دانش منابع انسانی
۲. کسب تعهدات لازم و درک شرایط توسط مدیران منابع انسانی
۳. شناسایی اولویتهای بخش منابع انسانی سازمان
۴. پیاده‌سازی سیستم‌های پشتیبانی مدیریت دانش در بخش منابع انسانی سازمان
۵. مدیریت انتظارات کارکنان (جبران خدمت)

محصولات مدیریت دانش و فروشنده‌گان آنها

ابزارهای تکنولوژیک که مدیریت دانش را پشتیبانی می‌کنند به نام دانش‌افزار شناخته می‌شوند. اکثر بسته‌های نرم‌افزاری مدیریت دانش یکی و یا چند مورد از ابزارهای هفت‌گانه‌ای که در بالا به آنها اشاره شد و یا مشابه آنها را مورد استفاده قرار می‌دهند. بسیاری از این بسته‌های نرم‌افزاری چندین ابزار را شامل می‌شوند، زیرا برای ایجاد یک سیستم مدیریت دانش کارا وجود همه ابزارها ضروری است. سیستم‌های مدیریت دانش را می‌توان به صورت یکپارچه و یا در بخش‌های مجزا از یکی از شرکت‌های تولیدکننده نرم‌افزار و یا فروشنده‌گان سیستم‌های اطلاعاتی سازمان خرید. همچنین این امکان وجود

مستلزم پذیرش فرهنگی آن توسط کارکنان است. در همین راستا باید تلاش‌های در زمینه تغییر رفتار کارکنان به منظور پذیرفتن استفاده از مدیریت دانش انجام گیرد. اصولاً چنین پروژه‌هایی نیازمند حمایت گسترده و مشارکت مدیران ارشد سازمان به منظور تسهیل پیاده‌سازی پروژه است. با توجه به همین موضوع، بسیاری از سازمان‌ها یک نقش جدید را به نام مدیر ارشد دانش (CHIEF KNOWLEDGE OFFICER-CKO) در ساختار سازمانی خود ایجاد کرده‌اند.

مدیر ارشد دانش می‌کوشد تا بر میزان

داراییهای دانش سازمان بیافزاید و به طراحی و پیاده‌سازی استراتژی‌های مدیریت دانش پیراذد. یک مدیر ارشد دانش باید فعالیتهای زیر را انجام دهد [Turban, 2003]:

- تنظیم اولویتهای استراتژیک برای مدیریت دانش
- ایجاد یک مخزن دانش از بهترین تجارب
- متعهد کردن مدیران ارشد سازمان برای حمایت از محیط یادگیرنده در سازمان
- ایجاد یک فرآیند مناسب برای مدیریت سرمایه‌های فکری
- جمع آوری اطلاعات بلادرنگ در مورد رضایتمندی مشتری

• سراسری و یکپارچه کردن مدیریت دانش یکی از وظایف اصلی مدیر ارشد دانش ایجاد یک زیرساختار و محیط مناسب برای تسهیم دانش است.

پیاده‌سازی موفقیت‌آمیز هر تکنولوژی

جدید به فاکتورهای مختلفی از جمله مدیریت موثر نیروی انسانی وابسته است.

به علاوه تحقیقات جدید حاکی از آن است

ساختارها و استراتژی‌ها به ارتقای یادگیری سازمانی کمک می‌کند.

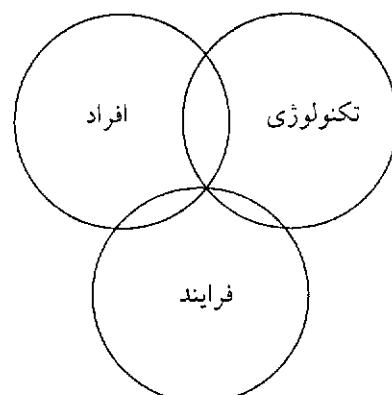
مفاهیم سازمان یادگیرنده و مدیریت دانش با هم رابطه نزدیکی دارند و به صورت دو طرفه از یکدیگر حمایت می‌کنند، اما در واقع یکی نیستند. سازمان یادگیرنده روی فرآیند یادگیری و سازمان دانش محور روی نتایج و محصول فرآیند یادگیری تمرکز می‌کند. در واقع می‌توان گفت مدیریت دانش وسیله‌ای برای پرورش و حمایت یک سازمان یادگیرنده است. این پذیرفته شده است که یک سازمان یادگیرنده دانش جدیدی ایجاد می‌کند که مزیت رقابتی اش را حفظ کند. اما فقط ایجاد دانش به تنها یک بدین معنی که دانش به طور کارآمد و موثری به کار رفته است یا مدیریت می‌شود نیست.

مدیریت دانش نتیجه سازمان یادگیرنده را می‌گیرد، مدیریت می‌کند و اطمینان می‌دهد که محیط مناسب برای تولید و مدیریت سرمایه دائمی دانش به طور مناسبی ایجاد شده است. با وجود هم افزاییهای بین سازمان یادگیرنده و مدیریت دانش، چالش پیش رو، توسعه بیشتر این مفاهیم و افزایش کاربرد ترکیب این رشته‌هاست.

مدیریت منابع انسانی

امروزه کاملاً پذیرفته شده است که پیاده‌سازی موفقیت‌آمیز مدیریت دانش مستلزم تعامل مدیریت دانش و مدیریت منابع انسانی است. این موضوع در نگرش سیستمی به مدیریت دانش نیز کاملاً مورد تأکید قرار گرفته است. (شکل ۱)

پیاده‌سازی پروژه‌های مدیریت دانش

شکل ۱- نگرش سیستمی به مدیریت دانش

• چقدر سطح آگاهی افراد و سازمان از خودشان کم و اندک بود؟

نتیجه گیری

مدیریت دانش به عنوان نیاز سازمانهای هزاره سوم، گریزناپذیر است. بنابراین باید به صورت برنامه ریزی شده به سمت آن حرکت کرد. افزایش مشاغل مبنی بر خلق و استفاده دانش، جهانی شدن، رقابت، نوآوری موفق، سازماندهی مجدد، کوچک کردن ساختار و به اشتراک گذاردن بهترین عملکردها همه و همه مواردی هستند که سازمانها را به سمت پیاده سازی مدیریت دانش سوق خواهند داد. در این میان سازمانهای موفق خواهند بود که با آگاهی کامل از شرایط محیطی و پیش قدمانه در این راستا گام بردارند. □

منابع

1. Efraim Turban. "Information technology for management: Transforming organizations in the digital economy", John Wiley & Sons, Ltd, 2003.
2. Fawzy Soliman and Keri Spooner. Strategies for implementing knowledge management: role of human resources management. Journal of Knowledge Management, Volume 4, Number 4, 2000
3. Michael J Marquardt. (1995) Building the Global Learning Organization in Best Practices in Learning Organizations: Measuring the Reality. La Hulpe, Belgium: ECLO
4. Nonaka & Takeuchi. "The Knowledge-Creating Company" Oxford University Press, 1995
5. OECD. "Knowledge Management: Innovation in the Knowledge Economy, Implications for Education and Learning", 2004.
6. Swan, Scarborough, & Preston. 1999. "Knowledge management - the next fad to forget people?", Proceedings of the 7th European Conference on Information Systems, Copenhagen.
7. The WISE (Web-enabled Information Services for Engineering) Consortium 2002. CYS/ 020326-1/Version A4, 26-03-2002
- میثم نوروزیان: مهندس صنایع از دانشگاه علم و صنعت ایران و دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت شهری دانشگاه علامه طباطبائی

پیاده سازی مدیریت دانش کمک می کند.
5- اندازه گیری. از آنجایی که هدف نهایی مدیریت دانش افزایش کارایی و اثربخشی است، تعیین شاخصهای واضح و دقیق بر پایه اهداف بسیار مهم است.

آینده مدیریت دانش

مدیریت دانش از تأکید صرف روی انتقال و مدیریت اطلاعات به فرآیندهای ساخت یافته و غیر ساخت یافته که از اطلاعات استفاده می کند، به تمرکز بر تغییر شرایط سازمان و توسعه و رشد آن تغییر سو داده است. یکی از نتایج این تحول، تأکید روی اهمیت مدیریت اسناد یا متون در سازمانهای است. یکی دیگر از نکات قابل توجه در نگرش جدید مدیریت دانش، به کارگیری سایتهای نوع Portal در شبکه اینترنت یا اینترانت به منظور ارائه خدمات همزمان به تمام ارکان و پرسنل فعال در سازمان یا مرتبط با سازمان است تا در تصمیم گیریها نقش جدی تر و مؤثر تری ایفا کند. سازمانها برای به کارگیری یک سیستم مؤثر مدیریت دانش، بایستی به این تحول در مفاهیم مدیریت دانش توجه داشته باشند.

چیزهایی که امروز برای ما زیاده از حد پیش رو و آینده گرایانه به نظر می رسدند، به جزئی از زندگی فردای ما مبدل خواهند شد. در آینده هر یک از ما قادر خواهیم بود تا مزایا و فواید مدیریت دانش را در کی کرده و در مورد آن به بحث پردازیم. تمرکز کارفرمایان بر مهارت و تجربه مدیران، به تمرکز بر توانایی مدیریت دانش تبدیل خواهد شد. هیچ کس نیازی نخواهد داشت تا همه چیز را بداند زیرا می داند از کجا دانش مورد نیاز خود را به سرعت بدست آورند.

در چند سال آینده ما به پشت سر و گذشته خود نگاه خواهیم کرد و در کمال تعجب از خود خواهیم پرسید که

- چه تعداد مشکل را در محیط کار خود ندیدیم، چون به جای استفاده از دانش، خود را پیش از حد مشغول داده کرده بودیم؟
- چه تعداد فرصت را از دست دادیم، زیرا ابزارهای لازم را برای پیش قدم بودن نداشتمیم؟

دارد که برای این کار از ASP ها استفاده نمود. ASP سازمانی است که امکانات نرم افزاری، پشتیبانی، نگهداری از سرورها، خدمات کاربردی اینترنتی و امنیت را در یک روش ساده و بر حسب درخواست اشخاص، سازمانهای خصوصی و دولتی از طریق اینترنت و یا یک شبکه خصوصی پر سرعت در ازای دریافت یک مبلغ ماهیانه، ارائه می کند.

پیاده سازی مدیریت دانش

تاکنون چارچوبهای مختلفی برای پیاده سازی مدیریت دانش ارائه شده است. ما در اینجا با گذر از بررسی این چارچوبها، فقط به عواملی که بر پیاده سازی موفقیت آمیز مدیریت دانش موثر هستند اشاره می کنیم. قطعاً این عوامل جامع و مانع نبوده و در برگیرنده همه فاکتورها نیستند. آنچه در اینجا بدان پرداخته شده است، برخی از مهمترین عواملی هستند که نیازمند توجه بشتری هستند:

۱- مدیریت موثر، تعریف نقشهای رهبری یکی از نکات کلیدی در پیاده سازی مدیریت دانش است. این امر مستلزم همکاری مدیران ارشد و درک فرهنگ سازمانی حاکم و برنامه ریزی بر اساس آن است.

۲- فرهنگ، پایه ریزی سیستم مدیریت دانش باید از دیدگاه کاربران صورت گیرد. باید فرهنگ سازمانی حاکم کاملاً شناسایی تا به کمک مدیریت موثر و استفاده از تکنیکهای مدیریت تغییر، از میزان مقاومت کارکنان در برابر سیستم جدید کاسته شود و خود به سوی مدیریت دانش حرکت کنند. همچنین باید به شناسایی و ترسیم جریان اطلاعات و دانش در سازمان پرداخت.

۳- مدیریت محتوا. مدیریت محتوا به عنوان مرکز مدیریت دانش، بر بازیابی، توزیع و کاربرد دانش موجود (دانشی که قبل از شده) تمرکز می کند. به روز و کارآمد نگاه داشتن دانش با توجه به نیازها و تقاضای کارکنان یکی از فعالیتهای کلیدی در مدیریت محتواست.

۴- فناوری. فناوری یک ابزار تسهیل گر و توانمندساز است که در راستای فرآیندها، سیستم ها و فرهنگ سازمانی موجود به